

GUDBRANDSDALEN

slåttespel frå Fron og Gausdal

NRK

Torger Iverstugun

SLÅTTESPEL FRÅ FRON OG GAUSDAL

Denne CD-en inneholdt opptak med spelmann frå Fronsbygdene og to opptak med spelmannen Kolbjørn Kleva frå Gausdal. I arkiva er det mangal på fleire innspelningar med soloutøvarar sør i Gudbrandsdalen. Etter krigen vart det skipa fleire spelmannslag i dette området, Skåbu spelmannslag i 1958, Vinstra (1961), Ringebu (1963), Fron (1964), Lillehammer (1967), Gausdal (1977) og Vardkampen spelmannslag (1986) med utøvarar i hovudsak frå Tretten-Øyer. Det var spelmannslag i Kvam ei tid også. Dette vitnar om rike musikalske tradisjonar. I 2018 er aktiviteten redusert i fleire av desse laga, men nye har kome til. I 2018 er Sør-Fron spelmannslag og Mukampen spelmannslag mellom landets fremste med mange solospelmann. Det var likevel slik at rekrutteringa minka etter krigen, da posisjonen og prestisjen til denne musikkforma i området var fallande. Samfunnet var i sterkt endring. Men folkemusikken i bygdene levde, sjølv om han ikkje var så synleg for eit stort publikum.

I 1992 vart det etablert eit folkemusikkarkiv på Hundorp etter mange år med systematisk innsamlingsarbeid. Landslina i folkemusikk vart flytta til Vinstra vidaregåande skule i 1998.

Spora etter spelmeni går attende til 1700-talet i denne delen av Gudbrandsdalen. Den landskjente trekspelaren Oddvar Nygaard (1919–1985) frå Sør-Fron brukte noko av denne musikken i kvartetten sin frå 1964. 1970-talet vart også ei oppvakningstid for folkemusikken i området. Rekrutteringa kom med eit idealistisk opplærings- og innsamlingsarbeid. Brorparten av opptaka som ligg til grunn for denne CD-plata, vart gjort på 1970- og 1980-talet, nokre så tidleg som i 1931 med Pål og Ivar Kluften. Opptaka med brørne Redvald og Hjalmar Fjellhammer frå Sør-Fron, «Dokkakarane», er dei beste og rikaste. Det gamle stoffet var der.

LINENE BAKOVER

Fleire stiluttrykk har levd parallelt i dette området. Impulsane frå «storgardsstilen» med spelmann og komponistar som Anders Sørensen (1821–1896), Lars Hollo (1826–1902) og Oluf Melvold (1843–1897) er lett å sjå. Ikke minst nedfelte dette seg i komposisjonane til Torger Iverstugun i Skåbu. Fele, klarinett og tromme var elles å høre i seremonielle samanhengar. Spelmennene var mange. Jehans Slåstugun (1839–?) frå Nord-Fron, Hans Myhre (1851–1911) og Jon Stulen (1869–1927) frå Ringebu er gode representantar for den eldre garde av spelmann i området. Andre sentrale utøvarar var Tron Ånstadsvæen (1822–1916) og Emort Pinlykkjun (1810–1892) frå Fåvang. Fleire kunne nemnast. Mange har vore notekunnige, mellom dei er Ola Rønningen, Fåvang, Jon Stulen, Ringebu, Oddvar Nygaard, Sør-Fron, Torger Iverstugun, Nord-Fron fram til Erik Bjørke i Sør-Fron i dag. Olav Sæta har også fleire nedteikningar i *Slåtter for vanlig fele* (Universitetsforlaget, 1992).

FOTO: RASMUS STAURI

Redvald Fjellhammer

FOTO: KJERsti DRAGSUND

Hjalmar Fjellhammer

Brørne Redvald og Hjalmar Fjellhammer, «Dokka-karane», har musikk etter fleire i tillegg til Amund Grisibu (1859–1927), Jehans Knuta (1824–1904), Even Nordlistugun (1867–1957) frå Sør-Fron. I ei særstilling som kjelde står far til Redvald og Hjalmar Fjellhammer, Jonas. Han døydde i 1957.

Viktige døropnarar for å gjera tradisjonane i midtdalen kjent var Pål Kluften (1888–1942) og Torger Iverstugun (1880–1974) gjennom nedteikning og komposisjonar. Lyddokumentasjonen har derimot ikkje vore tilsvarande god.

I Nord-Fron levde Iver Storodden (1842–1924). Den svenske folkemusikkforskar Einar Øvergaard skreiv ned 21 springleikar etter Storodden ein sein augustkveld i 1896. Dette var ein mindre del av repertoaret hans. Storodden var gardbrukar og skreddar. Han spelte over heile distrikket og representerer ei viktig tradisjonsline i midtdalen. Storodden lærde mellom anna av Trond Ånstadsevne i Fåvang og ikkje minst av Nils Maurhaugen (1823–1926) på Sør-Fron. Paul Brenna (1903–1977), Knut Midtskog (1929–1987) og Tor Haugen (1908–1976) i Ruste hadde repertoaret etter Storodden. Brørne Hans og Rasmus Kjorstad er mellom dei som vidarefører stoffet i dag. Notekunnskap og skolert teknisk tame er såleis eit trekk ved fleire spelmann i midtdalen. Erik Bjørke, som i mange år arbeidde ved folkemusikkarkivet i Fron, har gjort mykje for å halde levande dei rike musikktradisjonane både ved eiga utøving og nedteikning og som leiar i Sør-Fron spelmannslag i mange år.

MIDT-GUDBRANDSDALEN

Fjellhammer-tradisjonen er representativ for det gamle spelet i midtdalen. Det gjeld for både runddansspelet og utvalet av springdans og halling. Runddansnemningane vals, reinlender, masurka og polka, galopp, hamborger er i bruk. Før var ordet «dans» i bruk for leik/slått. Talet på springdansar (springleik) og hallingar er nok mindre enn lengjer nord og mykje er ulikt Nord-Gudbrandsdalen når det gjeld slåttrepertoaroa. Frå Østerdalen var det også impulsar å hente. I springdansspelet hos «Dokkakarane», Redvald og Hjalmar, legg ein merke til ein meir aksentuert rytmefinn som er tilfellet hos fleire spelmann lenger nord i dalen, men samla sett er det meir som samlar enn som skil i speluttrykket.

Jonas Johansen (1883–1957)

Far hans var frå Østerdalen, Johan Pedersen Nordstullien f. 1840 og mora var frå Ringebu, Rønnoug Kristendatter Kolstadlien f. 1842. Jonas var født i Sør-Fron. I kyrkjeboka står han oppført som fiskar, dagsarbeidar og underst. Jonas kjende musikken og lærde av spelemenn før og i si samtid, og han blir det viktige bindeleddet fram til sønene sine, Redvald og Hjalmar. Jonas var ein kunstnarnatur og kunne uvanleg mykje musikk. Han var også ein god forteljar. Han spelte i tillegg til fele andre instrument, munnharpe, durspel og munnspel. Han kunne fortelja om huldra etter møte med henne på fisketurar i fjellet. Han skar i tre og reiste rundt og selde tinga sine. Det var plass til menneske som Jonas i det samfunnet han levde i.

Redvald Fjellhammer (1916–1990)

Han levde i Øverbygd på Sør-Fron og begynte å spela fele i tidleg ungdomsår. Han var den eldste i søskenklokkene på fem. Faren Jonas vart den viktigaste læremeisteren hans, og dei spelte ute til dans før Redvald var konfirmert. Han stod først fram for eit større publikum langt seinare. Norsk folkemusikksamling ved Sven Nyhus fekk gjort opptak med han i 1971. Men han var lokalt kjent som spelmann lenge før den tid. Seinare på 1970-talet spelte han inn for NRK, og ikkje minst for lokale folkemusikksamilarar. I ettertid ser ein at han er rimeleg godt dokumentert. Redvald brydde seg lite om materielle verdiar og budde i ei litra spartansk stugu for seg sjølv. Det var feia og felemusikken som var livet hans i tillegg til friluftsliv og fisketurar i fjellet. Han var også ein svært god forteljar og fortalte om flere møte med huldra. Han hadde eit godt handlag og gjorde sleiver og anna frå emne i naturen. Han bygde også små feier og reparerte eigne instrument. Redvald tok i det heile livet slik det fall seg frå dag til dag. Han vart ei viktig kjelde for den eldre folke-musikktradisjonen i Fron, ikkje minst gjennom springdansspelet sitt.

Hjalmar Johansen Fjellhammer (1922–2006)

Sjølv om dei budde berre eit steinkast frå kvarandre, Redvald og Hjalmar, spelte dei etter måten lite i hop. Hjalmar deltok heller ikkje på kappliek, men spelte mykje for seg sjølv. Med åra vart han ei viktig kjelde, ikkje minst har Sør-Fron spelmannslag brukt fleire av slåttane hans. Som broren Redvald, hadde han eit lett lynne og ein livleg fantasi. Som bror sin og far sin var han ein svært god forteljar. Han rådde over eit stort repertoar og kom stadig fram med nye, ukjente slåttar, både springdansar og runddansmusikk frå ulike eldre kjelder i Midt-Gudbrandsdalen. Han gav slåttane eit livleg og personleg uttrykk og levde med heile seg i musikken. For ein stor del var det faren, Jonas, som var den viktigaste læremeisteren hans.

Pål Kluften

Kolbjørn Kleva

Arne Risdal

Anton Amundgard med kulturprisen for Sør-Fron, 1988

Pål Kluften (1888–1942)

Pål Kluften var ein allsidig kulturperson. Han stifta Peer Gynt-stemnet (1928). Han var spelmann, men også skribent, fotograf, publisist, diktar, dirigent, nedteiknar. Kluften var fødd i Ruste i Nord-Fron, men vart buande i Ringebu, der han stifta eige trykkeri, Gudbrandsdalstrykkeriet. Han var ein uredd talsmann for bygdekulturen i skrift og tale. Det er lett å kalle han ein ekte dølapatriot, men ingen trongsynt mann. På arbeidde seg opp frå små kår, og han kjenda seg heime i arbeidarrørla. Kluften hadde ein god penn, og fleire bygdesongar i midtdalen hadde signaturen hans. Kluften vann den første kappleiken i Gudbrandsdalen på Hundorp i 1915, og han var den første i Gudbrandsdalen som spelte inn slåttemusikk på plate, jf. kutt 17 og 18. Han spelte saman med sonen sin, Ivar (1909–1959). Optaka vart gjort i Logens sal i Oslo.

Torger Iverstugun (1880–1974)

«Iverstuguin» var ein fargerik og allsidig kulturberar, komponist og spelmann. Han reiste til Amerika i 1904, men kom att i 1907 og busette seg i Skåbu og seinar i Espedalen. I tillegg til å skrive var han politisk engasjert i arbeidarrørla. Fleire av komposisjonane hans er prega av «storgardsmusikken», men han er likevel sterkt personleg i komposisjonane sine. Han laga rundt 150 melodiar. Han samla inn folkemusikk frå heile dalen og skreiv opp etter spelmann lenger nord i dalen, som Ola Moløkken, Ola Eide, Rikkar Skjelkvåle og andre. Dessverre vart det ikkje gjort optak av Iverstugun da han var i yngre år. Torger lært musikk av fleire, men særlig frå Hans Myhre (1851–1911) i Ringebu, og ikkje minst frå mor si, Embjørg Stigen, fekk han lære slåttar etter Slåstugu-spelmannene, Ommund (1815–1893) og sonen, storpelmannen Jehans (1839–?). Dei reiste til Amerika og kom ikkje att derifrå. Torger Iverstugun var uvanleg slagferdig, og det lever att mange historier etter han. Iverstugun spelte mykje ute blant folk, ikkje minst i ein trio med Ola

Løften frå Kvikne og broren Amund Iverstugun på cello. Torger Iverstugun er ein sentral person i midtdalen, både som kulturmenneske, spelmann og komponist, og han har vore til inspirasjon for mange i ettertid. Han var den første som sette tone til dikt av Jakop Sande, og «Aase Fantemor» er eit døme på dette.

Kolbjørn Kleva (1909–2000)

Kolbjørn Kleva var fødd i 1909 på garden Øst-Kleva i Lieshøgda i Østre Gausdal. Han var småbrukar og spelmann. Kolbjørn fekk si første fele ved konfirmasjonsalderen av morbror sin, Andreas, som budde i Oslo og var felemakar. Han starta så smått å lære seg spele på eiga hand, men fekk etterkvar tilmar hos Ola Svare frå Vågå. Her lært han noter og byrja å skrive ned leiker han høyrde, men laga ingen sjølv. Det finst i dag att fleire notebøker med nedteikningar etter han, visetunar, slåttar og melodiar til turdansar. Han budde i fleire år i Oslo, og der kom han i kontakt med profesjonelle musikarar. Kolbjørn spelte mykje. Han var mellom anna spelmann til Leikarringen i U. L. Ottar Birting i over 20 år, og var spelmann på tilstelningar i ungdomslag og elles. I tillegg spelte han i fleire ulike grupper, der det vart framført stykke av Sørensen, Hollo og andre. Han spelte mykje tradisjonell runddans- og slåttemusikk, også ein del av typisk norddalsstoff som han hadde frå Ola Svare.

Arne Risdal (1923–2015)

Han kom frå Skåbu og levde i fjellbygda, der han var tømrar og sagbruksseigar. Arne Risdal lært felespel og notar frå læraren sin, Sigmund Hernæs. Likevel vart det Torger Iverstugun (1880–1974) som vart den viktigaste inspirasjonskjeda hans. Arne likte også godt å laga slåttar inspirert frå fjellet og naturen rundt seg. Han tok ansvar for opplæring av yngre krefter, og var viktig i rekryteringa av nye spelmannsemne i Sør-Fron saman med Anton Amundgard (1934–2000) frå 1974. Han

dreiv seinare eiga opplæring i Skåbu. Han stod også i spissen for Skåbu-Espedal spelmannslag, og hadde også det musikalske ansvaret for Fron spelmannslag. Arne Risdal deltok ein del på kappleik, da helst med eigne slåttar. Han spelte mykje saman med andre, ikkje minst Torger Iverstugun og Paul Brenden i Skåbu frå 1940-talet og utover. Arne likte godt «Iverstugu-musikken», komposisjonar av Torger Iverstugun, og han meista dei tekniske utfordringane som desse stykka kravde. Elles hadde han slåttar etter Slåstugu-karane på repertoaret. Arne var ein god forteljar og var mykje nytta i lyd og lag. Han spelte også i fleire år ved gravferder i lokalmiljøet

Anton Amundgard (1934–2000)

Anton var gardbrukar og vart tidleg interessert i felespel og folkemusikk. Av lærar Knut Romstad i Øverbygda fekk han den første opplæringa under krigen. Han lærde også ein del av Redvald Fjellhammer, som arbeidde på garden hans frå tid til anna. I ettertid er det ikkje minst innsatsen han gjorde for å lære barn og ungdom å spela fele som blir hugsa. Han hadde ein eigen filosofi i opplæringa, noko han lyktest godt med. Han gav tidleg dei unge ansvaret for å leie laget når dei var ute på spelning. Seinare tok han initiativet til eit juniorlag på Sør-Fron etter at det første laget dreiv seg sjølv. Han starta også spelmannslag på Harpefoss etter at han gav frå seg garden. Alle desse laga nådde høg kvalitet og hevda seg godt. Han fekk også opplæringsoppgåver i andre dølabygger, som i Heidal og på Sel. Anton var ein god dansespelmann. Han spelte i fleire tiår i hop med trekspelarane Eivind Holen og Arne Vangen, og han var også med Oddvar Nygaard frå tid til anna. I tillegg til alt dette komponerte han også eigne slåttar, og fleire av desse er brukt i dag.

Rasmus Stauri, Rolv Brimi, Ola Grøsland

SLÅTTEOMTALE

REDVALD FJELLMHAMMER

01. Springdans etter Amund Grisibu

Lært av faren, Jonas. Der ikkje andre kjelder er nemnt, er han kjelda for Redvald og Hjalmar.

02. Frybrufoessen av Jonas Johansen, sakte halling

Redvald sa at far hans høyrd musikk frå Frybrufoessen i Frons austfjell, og det var denne leiken.

03. Springdans etter Pål Kluften

Jonas lærde «Gudbrandsdalsspringdansen» av Pål Kluften.

04. Galopp etter Hans Myhre

Hans Myhre frå Ringebu spelte mykje runddans, slik som denne galoppen.

05. Bråtåseterhallingen

Torje Kvitrø skulle på dansespelling og gjekk forbi Bråtåsetra i Venabygda. Bråt fekk han høyre denne hallingen gjennom eit møkkglegg i fjoset.

Da han gjekk attende neste dag, såg han eit svibrent fotbladslag i golvbordet, så han hadde vore varm han som stod der, sa Redvald.

06. Stortuspen, springdans

Knut Haugastugun frå Nord-Fron var slåsskjempe og stordansar. Ein gong på Åsletten i Øyer, fortel Pål Kluften, dansa Knut på bordet og «spende koppar og dekketøy i tusen filler».

07. Gamelkøylin, springdans

Ein variant av Stortuspen, lært av Torger Iverstugun.

08. Masurka etter Amund Grisibu

09. Vals etter Jehans Knuta

Jehans Knuta var ei rik kjelde i Midt-Gudbrandsdalen og spelte mange gode valsar.

Sør-Fron juniorspelemannslag, lag nr 2, starta av Anton (t.h.) på 1980-talet.

FOTO: LÅNT AV ANNE AMUNDGARD

HJALMAR FJELLHAMMER

10. Vals

11. Reinlender

12. Gamelkjerringvalsen

Mange valsar er knytt til eldre kvinnfolk, som denne.

13. Reinlender

14. Vetl-Immertleiken, springdans

Etter spelmannen som vart kalla Immert Skælla på Fron.

15. Fiskefuglleiken, vals

Jonas lærde denne valsen frå ein fugl som sat i ein tretopp da han kom att frå fiske i fjellet.

16. Galopp etter Hans Myhre

PÅL KLUFTEN OG IVAR KLUFTEN

17. Masurka

Ivar Kluften sekunderer far sin i denne masurkaen, som vart spelt inn på 78-plata i Logens gamle sal i 1931.

18. Springdans

Tradisjonell springdans, som vart spelt inn på 78-plata i Logens gamle sal i 1931.

TORGER IVERSTUGUN

19. Reidar Friis Bull og Geirr Tveitt i samtale med Torger Iverstugun

20. «Aase fantemor» tekst: Jakob Sande, melodi: Torger Iverstugun

Torger Iverstugun var den første som sette tone til dikt av Sande. Her syng han sin eigen melodi.

KOLBJØRN KLEVA

21. **Storhallingen hass Fant-Karl**

Denne hallingen etter meisterspelmannen er i bruk over heile dalen.

22. **Busevals**

Erlend Kluften (1837–1906) kom frå Skåbu, busette seg i Gausdal og fekk oppnamnet «Busin» fordi det hende han bua mens han spelte.

ARNE RISDAL

23. **Lydarslått av Arne Risdal**

Arne komponerte fleire lydarslåtta inspirert frå fjell og vidde. Ofte framførte han desse i klasse for nyskaping på kappleik.

24. **Kyrkjevalsen**

Etter spelmannen «Gamelsetrin», Ola Kampeseter i Skåbu, som levde på 1800-talet.

ANTON AMUNDGARD

25. **Hirisjøvalsen av Anton Amundgard**

Inspiret av ein fisketur på Hirisjøen i lag med tidlegare leiar i Ringebu spelmannslag, Pål Høye. Valsen er mykje brukt i dag.

Even Nordlistuen

SØR-FRON JUNIORSPELEMANNSLAG LEIA AV ANTON AMUNDGARD

26. **Reinlender etter Redvald Fjellhammer**

Sør-Fron juniorspelemannslag, feler, leia av Anton Amundgard.

REDVALD FJELLHAMMER

27. **Skotthallingen**

Ein av fleire hallingar som er knytt til slaget i Kringom, 1612.

28. **Springdans etter Even Nordlistugun**

Even Nordlistugun budde på grensa mellom Sør-Fron og Ringebu og var ei rik tradisjonskjelde.

29. **Springdans etter Even Nordlistugun**

30. **Vals etter Jehans Knuta**

Jehans var ståtarkonge i si tid. Ståtarkongen følgde dei reisande trygt gjennom bygda. Han døyde på Ringsaker i 1904.

31. **Springdans**

Jonas lærde av fleire spelmann. Denne er etter ein gardskar frå Heidal som arbeidde på garden Oden i Sør-Fron, fortalte Redvald.

32. **Springdans etter Amund Grisibu**

Amund Olsen Kongsiengset var døpenamnet hans, men han gjekk under namnet Grisibu, da husa der han budde var dårlege og «grisige», vart det sagt. Amund er ei rik tradisjonskjelde i Fron.

33. **Springdans etter Amund Grisibu**

34. **Masurka etter Jehans Knuta**

35. **Birimasurkaen**

HJALMAR FJELLHAMMER

36. **Da Gammel-Erik bar mor si over elva, springdans**

Gammel-Erik, styggen sjølv, har som kjent fleire slåttar knytt til namnet sitt.

37. **Vals**

Etter Jonas Johansen, også kalla Dokken etter plassen han budde på.

38. **Galopp etter Hans Myhre**

39. **Springdans etter Even Nordlistugun**

40. **Masurka etter Even Nordlistugun**

41. **Reinlender etter Jehans Knuta**

Reinlender som er kalla opp att etter spelmannen.

OM OPPTAKA:

Spor 01–09 og 27–35: 02.03.1975, Hundorp. Produsent: Rasmus Stauri. Teknikar: Kjell Værvågen.

Spor 10–16: 08.01.1989, NRK Oppland. Rasmus Stauri, produsent og NRK musikkteknikk.

Spor 17–18: 1931, Logens gamle sal, 78-plate WN 219. **Spor 19–20:** 18.06.1969, heime hjå Torgeir Iverstugun. Ved Geirr Tveitt, Reidar Friis Bull og NRK teknikk.

Spor 21–22: NRK Marienlyst, 20.03.1935. Eivind Groven, produsent og NRK musikkteknikk.

Spor 23: 29.06.1973, Landskappleiken i Bergen. Rolf Myklebust, produsent og NRK Musikkteknikk.

Spor 24–25: 11.09.1971, Samfunnshuset Lom, Distriktskappleiken 1971. Rolf Myklebust, produsent og NRK Musikkteknikk.

Spor 26: 06.09.1991, Kulturkved i Vinstrahallen, Distriktskappleiken 1991. NRK-team: Lisa Halvorsen, Gunn Gausemel og Egil Johan Damm (teknikar).

Spor 36–41: 24.03.1990, Hundorp. Leiv Solberg, produsent/teknikar, NRK.

TUNE PLAYING IN FRON AND GAUSDAL

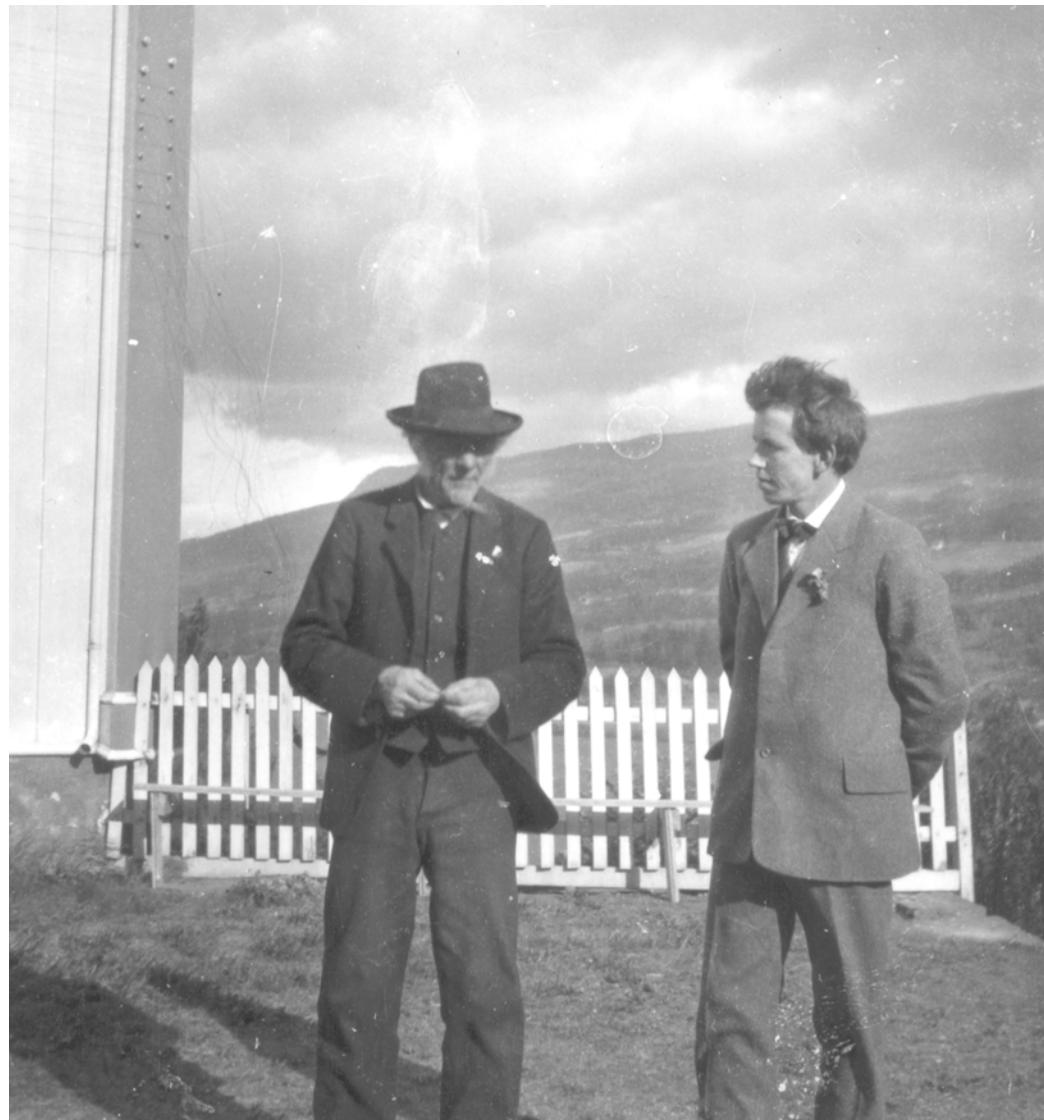
This CD contains recordings of fiddlers from the villages in Fron in Gudbrandsdalen, as well as two recordings of fiddler Kolbjørn Kleva from Gausdal. In the archives there is a lack of recordings of solo performers from southern Gudbrandsdalen. After the war, several fiddlers' associations were organized in the area, including *Skåbu spelmannslag* in 1958, Vinstra (1961), Ringebu (1963), Fron (1964), Lillehammer (1967), Gausdal (1977), and *Vardkampen spelmannslag* (1986) with performers who were mainly from Tretten-Øyer. There was a fiddlers' association in Kvam for a time as well. This is a testament to the rich musical traditions in these areas. Today, in 2018, several of these associations are no longer very active, but new groups have emerged. In 2018 *Sør-Fron spelmannslag* and *Mukampen spelmannslag* are among the country's foremost fiddle ensembles, with many solo fiddlers. Nevertheless, recruitment decreased after the war, as the status and prestige of this form of music was declining in this region. Society was undergoing great change. But folk music lived on in the rural districts, even if it wasn't visible to a large audience.

In 1992, following many years of systematic collection work, a folk music archive was established in Hundorp. The national program for folk music was relocated to *Vinstra vidaregående* (Vinstra High School) in 1998.

There are traces of fiddlers going back to the 1700s in this part of Gudbrandsdalen. Nationally renowned accordion player Oddvar Nygaard (1919–1985) from Sør-Fron played some of this music in his quartet starting in 1964. The 1970s were also times of revival for folk music in the area. The recruitment was a result of idealistic educational and collection work. The majority of the recordings that form the basis for this CD were made during the 1970s and 1980s, although the recordings of Pål and Ivar Kluften were made in as early as 1931. The recordings of brothers Redvald and Hjalmar Fjellhammer from Sør-Fron, the "Dokka Boys", are the best and richest. The old material was there.

THE LINES STRETCHING BACK

Several fiddling styles have lived in parallel in this area. Impulses from the *storgard* style (ensemble music that was played on large farm estates), with fiddlers and composers such as Anders Sørensen (1821–1896), Lars Hollo (1826–1902), and Oluf Melvold (1843–1897) are easy to discern. These impulses are evident not least in compositions by Torger Iverstugun from Skåbu. Fiddle, clarinet, and drum could be heard in ceremonial contexts. There were many fiddlers. Jehans Slåstugun (1839–?) from Nord-Fron, and Hans Myhre (1851–1911) and Jon Stulen (1869–1927) from Ringebu are good representatives of the older generation of fiddlers in the area. Other central performers were Tron Ånstadsveen (1822–1916) and Emort Pinlykkjün (1810–1892) from Fåvang. Several more could be mentioned. Many were proficient at reading music notation, including Ola Rønningen from Fåvang, Jon Stulen from Ringebu, Oddvar Nygaard from Sør-Fron, Torger Iverstugun from Nord-Fron, and Erik Bjørke in Sør-Fron. Olav Sæta also published a

Ivar Bråtå og Pål Kluften ved Folkehøgskulen på Hundorp. Under den første kappleiken arrangert i Gudbrandsdalen i 1915.

FOTOGRAF: UKJENT

Det fyrste kullet fra 1974. Arne Risdal til høgre.

number of transcriptions of tunes from this area in *Slåtter for vanlig fele* (Universitetsforlaget, 1992).

The brothers Redvald and Hjalmar Fjellhammer, the "Dokka Boys", learned music from several fiddlers, including Amund Grisibu (1859–1927), Jehans Knuta (1824–1904), and Even Nordlistugun (1867–1957) from Sør-Fron. Redvald and Hjalmar Fjellhammer's father, Jonas, stands in a unique position as a source for tunes. He died in 1957.

Pål Kluften (1888–1942) and Torger Iverstugun (1880–1974) were important door-openers to making the traditions in mid-Gudbrandsdalen known through transcriptions and compositions. On the other hand, audio documentation has not been equally good.

Iver Storodden (1842–1924) lived in Nord-Fron. Swedish folk music researcher Einar Øvergaard transcribed 21 *springleik* tunes after Storodden's playing one late August evening in 1896. This was a smaller part of his repertoire. Storodden was a farmer and a tailor. He played throughout the district and represented an important branch of the fiddle tradition in mid-Gudbrandsdalen. Storodden had learned tunes from Trond Ånstadsveen in Fåvang and Nils Maurhaugen (1823–1926) in Sør-Fron. Paul Brenna (1903–1977), Knut Midtskog (1929–1987), and Tor Haugen (1908–1976) in Ruste learned parts of Storodden's repertoire. The brothers Hans and Rasmus Kjorstad are among those who carry on this material today. Having the ability to read music notation and being training in instrumental technique are thus characteristics of several of the fiddlers in mid-Gudbrandsdalen. Erik Bjørke, who worked at the folk music archive in Fron for many years, has done a great deal to keep these rich music traditions alive, both through his own performances and transcriptions, and as the leader of Sør-Fron spelemannslag.

MID-GUDBRANDSDALEN

The Fjellhammer tradition is representative of the old style of playing in mid-Gudbrandsdalen. This applies to both the repertoire of *runddans* tunes as well as the selection of *springdans* and *halling* tunes. With regard to *runddans* music, the terms *vals*, *reinlender*, *masurka*, *polka*, *galopp*, and *hamborger* are used. In the past, the word *dans* (dance) was used to refer to a tune (now called *leik*/*slått*). There are probably fewer *springdans* (*springleik*) and *halling* tunes in the region than there are further north, and much differs from northern Gudbrandsdalen when it comes to tune repertoire. Impulses were also drawn from Østerdalen. The "Dokka Boys", Redvald and Hjalmar, played *springdans* tunes with a more accentuated rhythm than several fiddlers further north in the valley, but on the whole there is more that unites these playing styles than divides them.

Jonas Johansen (1883–1957)

His father, Johan Pedersen Nordstullien (b. 1840), was from Østerdalen, and his mother, Rønnoug Kristdatter Kolstadlien (b. 1842), was from Ringebu. Jonas was born in Sør-Fron. In the church records he is listed as a fisherman, a day labourer, and a farm worker. Jonas knew the music and learned from fiddlers from the older generation, as well as from his contemporaries. He was an important musical link for his sons, Redvald and Hjalmar. Jonas had an artist's disposition and knew an unusually large amount of music. He was also a good storyteller. In addition to fiddle, he played other instruments, including Jew's harp, accordion, and harmonica. He told stories about meeting the wood nymph on fishing trips in the mountains. He was a woodcarver and travelled around selling his wares. There was room for people like Jonas in the society he lived in.

Redvald Fjellhammer (1916–1990)

He lived in Øverbygda in Sør-Fron and started playing fiddle in his early youth. He was the oldest of five siblings. His father, Jonas, was his most important teacher, and he and Redvald played for dance before Redvald was confirmed. The first time Redvald performed for a larger audience was much later, when Sven Nyhus made recordings of him in 1971 for the Norwegian Collection of Folk Music. But Redvald was known as a fiddler in his local community long before that time. In the 1970s he also made recordings for NRK (*Norsk riksringkasting*, the Norwegian state-owned public broadcasting company) and for local folk music collectors. We can now see that he has been fairly well documented. Redvald was not very concerned about material possessions and lived in a small, spartan house by himself. The fiddle and fiddle music were his life, in addition to the outdoors and fishing trips in the mountains. Redvald was also a very good storyteller and told stories about several encounters he had had with the wood nymph. Redvald was good with his hands and made ladles and other items from natural materials. He also built small fiddles and repaired his own instruments. All in all, Redvald lived life as it happened from day to day. He was an important source for the older folk music tradition in Fron, particularly through his *springdans* tunes.

Hjalmar Johansen Fjellhammer (1922–2006)

Even though they only lived a stone's throw from each other, Redvald and Hjalmar played together very little. Hjalmar did not participate in *kappleikar* (folk music competitions) either, but he played a great deal by himself. He became an important source in his later years, and Sør-Fron spelemannslag has played several of his tunes. Like his brother, Redvald, he had a light temperament and a lively imagination. Like his brother and his father, he was a very good storyteller. He mastered a large repertoire and constantly brought forth new, unknown tunes, both *springdans* tunes and *runddans* music from different older sources in mid-Gudbrandsdalen. He gave the tunes a lively personal style, and inhabited the music with his entire personality. His father, Jonas, was his most important teacher.

Pål Kluften (1888–1942)

Pål Kluften was a versatile cultural figure. He founded the Peer Gynt Festival in 1928. He was a fiddler, but also a writer, photographer, publicist, poet, conductor, and transcriber. Kluften was born in Ruste in Nord-Fron, but remained living in Ringebu, where he established his own print shop, Gudbrandsdalstrykkeriet. He was a fearless spokesman for rural culture in writing and speech. It would be correct to call him a true Gudbrandsdalen patriot, but he was not a narrow-minded man. Pål worked his way up from modest circumstances, and he felt at home in the labour movement. Kluften had a way with words, and several local songs in mid-Gudbrandsdalen were written by him. Kluften won the first *kappleik* held in Gudbrandsdalen, in Hundorp in 1915, and he was the first person in Gudbrandsdalen to record traditional fiddle music on a phonograph record, cf. tracks 17 and 18. He played with his son, Ivar (1909–1959). The recordings were made in the hall at Logen in Oslo.

Torger Iverstugun (1880–1974)

“Iverstugun” was a colourful and versatile culture bearer, composer, and fiddler. He travelled to America in 1904, but returned to Norway in 1907 and settled in Skåbu, and later lived in Espedalen. In addition to writing, he was politically engaged in the labour movement. Several of his compositions are characterized by the *storgard* musical style, but his compositions are nevertheless strongly personal. He wrote about 150 melodies. He collected folk music from the entire valley and transcribed tunes from fiddlers further north in the valley, including Ola Moløkken, Ola Eide, Rikkard Skjelkvåle, and others. Unfortunately, no good recordings of Iverstugun were made when he was in his younger years. Torger learned music from several people, in particular from Hans Myhre (1851–1911) in Ringebu, and he also learned tunes in tradition after the Slåstugu fiddlers – Ommund (1815–1893) and his son, the great fiddler Jehans (1839–?) – from his mother, Ernbjørg Stigen. They emigrated to America and did not return. Torger Iverstugun was unusually quick-witted, and many stories about him have survived. Iverstugun often played in public, including in a trio with Ola Løften from Kvikne and his brother, Amund Iverstugun, on cello. Torger Iverstugun was a central person in mid-Gudbrandsdalen, both as a cultural figure, fiddler, and composer, and he has been an inspiration for many others. He was the first to set music to the poetry of Jakop Sande, and “Aase Fantemor” is an example of this.

Kolbjørn Kleva (1909–2000)

Kolbjørn Kleva was born in 1909 on the Øst-Kleva farm in Lieshøgda in Østre Gausdal. He owned a small farm and was a fiddler. Kolbjørn was given his first fiddle at confirmation age from his uncle, Andreas, who lived in Oslo and was a fiddle maker. He slowly began learning to play on his own, but he later took lessons from Ola Svare in Vågå. He learned to read music and began to transcribe tunes he heard, but he did not compose any tunes himself. Today several notebooks full of his transcriptions, including folk songs, tunes, and melodies for *turdansar*, can be found. He lived in Oslo for several years, and he came into contact with professional musicians there. Kolbjørn played a great deal. Among other things, he was the fiddler for the *Leikarring* in the Ottar Birting Youth Club for over 20 years, and he also played fiddle at youth club events. In addition, he played in several different groups, performing pieces by Sørensen, Hollo, and others. He played a lot of traditional runddans and fiddle music, as well as some typical northern Gudbrandsdalen material that he had learned from Ola Svare.

Arne Risdal (1923–2015)

He came from and lived in the mountain village, Skåbu, where he was a carpenter and a sawmill owner. Arne Risdal learned to read music and play fiddle from his teacher, Sigmund Hernæs. Nevertheless, it was Torger Iverstugun (1880–1974) who was his most important source of inspiration. Arne also liked to create tunes inspired by the mountains and the natural world around him. He took responsibility for teaching younger fiddlers, and, starting in 1974, he was an important figure in the recruitment of new fiddlers in Sør-Fron, together with Anton

Ivar og Pål Kluften

FOTOGRAF: UKJENT

Amundgard (1934–2000). He later did his own teaching in Skåbu. He was also the leader of Skåbu-Espedal spelemannslag, and was the musical director for Fron spelemannslag. Arne Risdal participated in some kappleiks, usually performing his own tunes. He played a great deal with others, particularly Torger Iverstugun and Paul Brenden in Skåbu, from the 1940s and onwards. Arne liked the “Iverstugu music” (compositions by Torger Iverstugun), and he mastered the technical challenges these pieces demanded. He also had tunes after the Slåstugu fiddlers on his repertoire. Arne was a good storyteller and often performed at gatherings and parties. He also played at funerals in the local community for several years.

Anton Amundgard (1934–2000)

Anton was a farmer and became interested in fiddle playing and folk music early on. His first lessons were with Knut Romstad in Øverbygda

during the war. He also learned from Redvald Fjellhammer, who worked on his farm from time to time. He is remembered for the contribution he made teaching children and youth to play fiddle. He had his own teaching philosophy, which was very successful. Early on, he gave the young fiddlers responsibility for leading the fiddle group when they were out performing. He later started a junior fiddlers’ association in Sør-Fron after the first group had been established. He also started a fiddlers’ association in Harpefoss after giving up his farm. All of these groups reached a high level and did well. He was also asked to teach in other districts in Gudbrandsdalen, including Heidal and Sel. Anton was a good dance fiddler. He played with the accordion players Eivind Hole and Arne Vangen for several decades, and he also played with Oddvar Nygaard from time to time. In addition to all of this he also composed his own tunes, and several of these are in use today.

Rasmus Stauri, Rolv Brimi, Ola Grøsland

Redvald Fjellhammer (fele)

01. Springdans etter Amund Grisibu (01:26)
02. Frybrufossen av Jonas Johansen, sakte halling (01:15)
03. Springdans etter Pål Kluften (02:21)
04. Galopp etter Hans Myhre (01:26)
05. Bråtåseterhallingen (01:38)
06. Stortuspen, springdans (01:27)
07. Gamelkøyllin, springdans (01:27)
08. Masurka etter Amund Grisibu (01:39)
09. Vals etter Jehans Knuta (01:27)

Hjalmar Fjellhammer (fele)

10. Vals (02:04)
11. Reinlender (01:45)
12. Gamelkjerringvalsen (01:42)
13. Reinlender (02:27)
14. Vetl-Immertleiken, springdans (01:06)
15. Fiskefuglleiken, vals (02:53)
16. Galopp etter Hans Myhre (01:47)

Pål Kluften og Ivar Kluften (feler)

17. Masurka (02:32)
18. Springdans (01:06)

Torger Iverstugun (vokal)

19. Intervju med Torger Iverstugun (02:27)
20. «Aase fantemor» (00:43)
tekst: Jakob Sande, mel.: Torger Iverstugun

Kolbjørn Kleva (fele)

21. Storhallingen hass Fant-Karl (02:09)
22. Busevals (02:19)

Arne Risdal (fele)

23. Lydarstått av Arne Risdal (02:59)
24. Kyrkevansen (01:18)

Anton Amundgard (fele)

25. Hirisjøvansen av Anton Amundgard (03:09)

Sør-Fron juniorspelemannslag (feler)**Ieia av Anton Amundgard**

26. Reinlender etter Redvald Fjellhammer (02:45)

Redvald Fjellhammer (fele)

27. Skothallingen (01:19)
28. Springdans etter Even Nordlistugun (01:26)
29. Springdans etter Even Nordlistugun (02:18)
30. Vals etter Jehans Knuta (01:37)
31. Springdans (01:28)
32. Springdans etter Amund Grisibu (01:08)
33. Springdans etter Amund Grisibu (02:00)
34. Masurka etter Jehans Knuta (01:20)
35. Birimasurkaen (01:31)

Hjalmar Fjellhammer (fele)

36. Da Gammel-Erik bar mor si over elva, springdans (01:53)
37. Vals (02:11)
38. Galopp etter Hans Myhre (02:12)
39. Springdans etter Even Nordlistugun (02:03)
40. Masurka etter Even Nordlistugun (02:04)
41. Reinlender etter Jehans Knuta (01:38)

(totaltid: 77:19)